

ביאורים

כפי שראינו אתמול, בעולם הזה, מתבטא ריבוי המצוות בהשגחה מיוחדת כקבלת התפילות והתרחשות ניסים. בעולם הבא אמנם, יתבטא הדבר במדרגה רוחנית גבוהה יותר. מדרגה רוחנית בעולם הבא, יש להוסיף, אינה מושגת רק על ידי מצוות, אלא אף על ידי כל מעשה שעושה האדם לכבוד הקב"ה ולכבוד התורה. כך מובאים בגמרא ובמדרש סיפורים על אנשים פשוטים שבמעשה בודד המכוון לשם שמים - 'קנו את עולמם'. רבי יוסף אלבו בוחר להביא דוגמה לכך מאדם פשוט - כובס שהיה חי בימיו של רבי יהודה הנשיא, שמרוב צעריו על כך שלא היה בהלוויה של רבי יהודה הנשיא, הפיל עצמו מהגג ומת. צעריו ומיתתו של הכובס, אינם חיוב הלכתי ואף ייתכן שיש בזה איסור, אולם זה מעשה שנעשה לשם שמים ובשל כך זכה הכובס לעולם הבא. דבר זה מלמד אותנו שאכן כל מעשה הנעשה לכבוד שמים, מכניס את האדם לעולם הבא. חז"ל סמכו את העניין הזה, על הפסוק 'הולכת בדרכיו'. חז"ל לומדים מפסוק זה דפוסי התנהגות, שאינם בהכרח מצוה - להיות רחמן, לעסוק בגמילות חסדים וכדומה, ועל ידי דברים אלו, אומרים חז"ל, אנו מידמים לקב"ה, משתלמים וזוכים לחיי העולם הבא.

יתרה מכך, בדברי רבותינו מופיע הביטוי 'עבירה לשמה' - מצב שבו יהודי עובר עבירה, ומתכוון בכך לקידוש שם שמים. גם מעשה כזה, כפוף הוא לכלל הנ"ל שכל מעשה שיעשה האדם, כיוון שנעשה לשם שמים - הינו רצוי בפני הקב"ה ומזכה את עושהו בעולם הבא.

לסיום הפרק רבי יוסף אלבו מביא את המשנה במסכת אבות: 'חביבין ישראל שניתן להם כלי חמדה' [אבות ג, ט]. מקור זה, מצטרף לשורה ארוכה של מקורות בדברי חז"ל שמהם משתמע באופן חד משמעי שנתנת התורה לישראל היא חסד מהבורא על עמו. דבר זה מחייב את המסקנה האמורה, שלכל מצוה יש משמעות, ושאכן לא צריך את כל המצוות על מנת לזכות בשלמות, רק כדי לקבל מדרגה גבוהה יותר, שאילו היה העולם הבא זכות שיוכה בה רק מי שיקיים את כל המצוות, לא היה מי שיוכה בכך אלא אחד מכל עיר או אפילו אולי אחד בדור. עניין זה צריך להתחשב ביחס לדברי הגמרא במסכת מכות: 'דרש רבי שמלאי תרי"ג מצוות ניתנו למשה בסיני, בא דוד והעמידן על אחת עשרה, בא ישעיהו והעמידן על שש...' [מכות כג:]. מדברי גמרא זו, נראה שאכן הנביאים הקלו על העם, וכביכול צמצמו את מספר המצוות הנדרשות. אפשר להבין מדברי הגמרא שמלכתחילה כל התרי"ג נדרשו לקניית השלמות, ורק לאחר מכן באו דוד וישעיהו וכו' וצמצמו את הנדרש מהעם. אם-כן, צריך להבין איך מתתדרים הדברים שאמרנו, עם הגמרא הנ"ל, ונראה זאת בפרק הבא.

הרחבות

• מה בדיוק עשה הכובס

אף שהוא כובס מִזְמֵן לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא. הכובס הצטער על שלא כיבד את החכם במותו, ועל דבר זה מגיע לו שכר. אך לכאורה קשה, איך יזכה לעוה"ב הרי בעקבות צעריו התאבד, והתאבדות הינה שפיות דמים [בבא קמא צא:!] מסביר הבן איש חי: "הוא לא הפיל עצמו מגג גבוה הרבה, וגם נזהר היה שיפול על רגליו, באופן שלא ימות, ורק יהיה לו שבר רגל לכפרה על זה שלא הלך עם המלווים את רבנו הקדוש, אמנם מן השמים סבבו שנפל אחורנית ונשברה מפרקתו" [בן יהוידע כתובות קג:]. על פי זה מובן שאכן הייתה לו כפרה שלמה וזכה לחיי העולם הבא.

• עבירה לשמה

גְדוּלָה עֲבִירָה לְשִׁמָּה מִמְצוּה שְׁלֵא לְשִׁמָּה. בדורות הקדמונים מצאנו שנעשו עברות ממש לשם שמים, כמו יעקב אבינו שנשא שתי אחיות, עמרם שנשא דודתו וכדומה. רבי חיים מוולוז'ין מדגיש, שדרך זו הייתה אפשרית רק לפני מתן תורה, שאז נתנה לנו האפשרות לפעמים לעשות מעשה שהוא בדרך כלל רע, אך בהקשר מסוים הינו דווקא טוב ומועיל. אך לאחר מתן תורה "מעט שבא משה להורידה לארץ... אסור לנו לשנות חס ושלום משום אחת מהנה ממצוות ה', אף אם תהיה הכוונה לשם שמים" [נפש החיים, פרקים, ז]. לפי זה ההיתר כיום לעשות עבירה לשמה הינו רק על פי תנאי ההלכה. לדוגמה: במקרים מסוימים מותר לשקר כדי לעשות שלום [יבמות סה:].

הצלחת העולם הבא

זֶה אֲמַנְם יְהִי בְּהַצְלַחַת הָעוֹלָם הַזֶּה; אֲבָל בְּעוֹלָם-הַבָּא, מְדַרְגַּת כָּל אֶחָד-וְאֶחָד יְהִי לְפִי מַעֲשָׂיו וְרַב הַמְצוּוֹת שִׁיעֲשֶׂה. וגדולה מזו נמצא לרז"ל במקומות הרבה, שאפילו בעשית פעל אחד שאינו מצוה ואינו אזהרה, אם יכון העושה בעשיתו לשם-שמים ולכבוד הש"י או כבוד תורתו, יזכה-בה לחיי העולם-הבא; כלומר: למדרגה-מה מדרגות העולם-הבא. ואמרו בכתבות [קג:]: על ההוא כובס דלא הוה באשכבתה דרבי וסלק לאגרא ונפל ומית, שיצתה בת-קול ואמרה: אף ההוא כובס מזמן לחיי העולם-הבא; שיראה מזה שאפילו מי שצטער על שלא כבד החכם במוותו ומת מתוך הצער ההוא, בפניו ההיא זוכה לחיי העולם-הבא, אחר שצטערו ומיתתו היתה לשם-שמים.

דוגמאות למעשה אחד שהביא לחיי העולם הבא

וְכֵן בְּמִסְכַּת עֲבוּדָה-זָרָה [יח]. אמרו על השוטר שהיה ממנה להמית את רבי חנינא בן-הגדלין, כי לפי שקרב מיתתו פדי שלא יצטער רבי חנינא ביותר, שהיה מזמן לחיי העולם-הבא. וכן במסכת תענית [כב:], בפרק סדר תעניות בתרא, מביא הרבה מעשים מאנשים שאמר אליהם עליהם שהיו מזמנים לחיי העולם-הבא, ואף-על-פי שלא היו עושים מעשים שיהיו מצוה או אזהרה אלא פעולות טובות; כמו שומר בית הסהר, שהיה מפריש הנשים מהאנשים פדי שלא יבואו לידי הרגל עברה, וזולת-זה שם הרבה.

פעולה לשם שמים

וְכִבְרַ בְּאָרוֹ רז"ל [סוטה יד. שבת קלג: ע"פ רמב"ם, סה"מ עשה ח, והלכות דעות א, ה-ו] כלל הפעולות הטובות המביאות האדם להשגת חיי העולם-הבא מְזוּלָת-הַמְצוּוֹת הַמְפָרְשׂוֹת בַּתּוֹרָה - אָמְרוּ: "וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָּיו" [דברים כח, ט] - מה הוא רחום, אף אתה רחום; מה הוא חנון, אף אתה חנון; מה הוא גומל חסדים, אף אתה גומל חסדים; מה הוא קובר מתים, אף אתה קובר מתים וכו'. וכלל-הדברים הוא: כי כל פעלה שיעשה העושה אותה לשם-שמים, זוכה בה לחיי העולם-הבא. ואף אם הפעל ההוא יחשב בו שהוא רע, אמרו רז"ל [ברכות סג:]: "בְּכָל-דְּרָכָי דְעָהוּ" [משלי ג, ו] - ואפילו לדבר עברה. ואמרו עוד [נזיר כג:]: גדולה עברה לשמה ממצוה שלא-לשמה. והבן זה-העקר ודעהו, כי הוא הכרחי לתורת משה; שאם-לא-כן, לא יהיו כלל-ישראל זוכים לחיי העולם-הבא על-ידי התורה אלא אחד מעיר או יחיד בדור, ותהיה החבה-יתרה שחבב הקב"ה את ישראל לתת להם התורה, כמו שאמרו [אבות ג, יד]: חביבין ישראל שנתן להם פלי חמדה וכו', לנקמה מהם, שלא יוכלו לקים את כלה ויהיו נענשים על-כף.

כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא

אֵלָּא שְׁהֶאֱמַתְהוּ הוּא כְּמוֹ שְׁאִמְרֵנוּ, שֶׁזֶה עֵקֶר פְּרִטִי לַתּוֹרַת מֹשֶׁה, שְׁאֵלֵיו כְּוֵנוֹ רז"ל בְּאִמְרָם [סנהדרין ריש פ"י]: כָּל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם חֵלֶק לְעוֹלָם-הַבָּא - כְּלוֹמֵר שְׁכָלָם יִשְׁגּוּ מְדַרְגָּה-מֵה מְדַרְגּוֹת הָעוֹלָם-הַבָּא. ואף-על-פי שיש מן החכמים חולקים על-זה ואומרים כי צריך רבוי גדול מן המצוות כדי שיזכה האדם לחיי העולם-הבא, אין הדבר פו; אלא כי לפי רבוי המצוות תגדל מדרגתו בו, כמו שאמרנו, אבל במצוה אחת בלבד ישיג מדרגה-מה מְזוּלָה. ומה שאמרו רז"ל בְּמִסְכַּת מְכוֹת [כג:]: דְרַשׁ רַבִּי שְׁמַלְאִי: תְרִי"ג מְצוּוֹת נֶאֱמָרוּ לְמֹשֶׁה בְּסִינֵי וכו', בֵּא דָוִד וְהֶעֱמִידָן עַל אַחַת-עֶשְׂרֵה וכו', בֵּא יִשְׁעִיָּהוּ וְהֶעֱמִידָן עַל שֵׁשׁ וכו'; שִׁירָאָה מְזֵה שְׁצָרִיךְ כָּל הַמְצוּוֹת כְּדִי לַקְנוֹת הַשְּׁלֵמוֹת, אֵלָּא שְׁדוּד הֶעֱמִידָן עַל אַחַת-עֶשְׂרֵה וְיִשְׁעִיָּהוּ עַל שֵׁשׁ, וְכֵן הִשְׁאָר - עוֹד תַּדַּע פְּרוּשׁ הַמְאֹמֵר הַזֶּה בְּפָרֶק הַבָּא אַחֵר-זֶה, בְּעִזְרַת ה'.

זֶה - השכר וההשגחה לפי מצב כלל ישראל. מֵה - מסוימת. דְלֵא הוּוּ וכו' - שלא היה בהלוויותו של רבי, (ומרוב צעריו) עלה לגג, נפל ומת. מְזוּלָת - מלבד. עֵקֶר פְּרִטִי - יסוד פְּרִטִי (אמנם לא נמנה במניין 'העיקרים'). שֵׁשׁ מִן הַחֲכָמִים - לעיל עמוד 21 נזכר שזו דעת ר' שמעון בן לקיש.